

פרק 66 פוסט אימפריום (14): העולם הבא

להורדת הפרק [קישור](#).

הצטרפות לפל"ג [קישור](#).

הזמנת הרצאה [קישור](#).

להאזנה ב-itunes: [קישור](#).

להאזנה ב-spotify: [קישור](#).

הלחין את המוסיקה [גיא שילה](#).

הדבר הכי חשוב להבין ולהפנים שהתחרות בין ארה"ב לסין אינה "סתם", כפי שהשינוי לעולם רב-קוטבי הוא לא רק עניין תיאורטי. אני בטוח שיש מי מהמאזינים שלאורך הסדרה הקשיבו ופטרו את הדיבורים על תחרות לכוח בין מדינות, על מלחמות, ב-"נכון שהן מתחרות, אך האינטרסים הכלכלים שלהן ירסנו אותן, ימנעו מלחמה". אולי הם מזדהים עם הדברים שכתב יובל נוח הררי בפתח ספרו "ההיסטוריה של המחר" על כך שהאנושות התעוררה מהחלום של מלחמה, רעב ומגיפות. [1] טוב, היא לא.

ראינו שהמלחמות הגדולות נעלמו מהעולם לא מפני שבני-אדם איבדו את הרצון להילחם, או מפני שהם "התגברו" על הרצון הזה [?](#) אלא מפני שהחישוב האסטרטגי שלהם השתנה. הודות לאימפריום האמריקני, רוב מעצמות העולם הוכנסו תחת מערכת בריתות אחת, ונהנו מסחר חופשי וגישה בטוחה למשאבים, ללא הצורך להיאבק זו בזו. מטרת הביטחון האמריקני היא שהביאה לתקופת שלום חסרת תקדים בעולם המערבי, לפאקס אמריקנה.

סחר, השקעות, מיזמים משותפים, נוגעים לכלכלה של מדינה. ההשפעה שלהם על החישוב האסטרטגי של מדינה מוגבלת [?](#) כל עוד מדינה לא מזהה איום במדינה אחרת, היא תהיה מוכנה לעבוד על קשרי מסחר איתה. אולם ברגע שהמדינה השנייה נתפסת כאיום, חישוב אחר מתחיל: חישוב אסטרטגי. המדינה מתחילה לחפש איך לנצח את היריבה שלה, איך לצמצם את כוחה. ככל שהאיום נתפס חמור יותר, כן נדחקים שיקולים כלכלים הצידה.

ארה"ב וסין מתחרות זו בזו משום שהן חוששות זו מזו [?](#) המפלגה הקומוניסטית של סין חוששת שהאמריקנים ינסו להפיל אותה. האמריקנים חוששים שהסינים יהפכו למעצמת על חדשה, וידחקו את ארה"ב לשוליים. השקעות ושרשרות אספקה משותפות לא משנות את החישוב האסטרטגי החדש שלהן. להיפך [?](#) התלות הכלכלית כיום נתפסת כחולשה אסטרטגית, לא חוזק.

סחר הוא לכן אינדיקציה מאוד לא טובה אם שתי מדינות יפתחו מלחמה או לא.

קחו לדוגמה את בריטניה וגרמניה ערב מלחמת העולם הראשונה. ב-16 ביוני 1914, כחודש לפני פרוץ מלחמת העולם הראשונה, הוצגה בפני החברה הסטטיסטית המלכותית סקירה של יחסי הסחר והצמיחה הכלכלית המרשימה של גרמניה.^[2] הוצג שם שהאימפריה הבריטית היא שותף הסחר הגדול ביותר של גרמניה לייבוא, ויעד הייצוא הכי חשוב שלה. בריטניה הייתה בעלת חשיבות משמעותית לגרמניה, ובריטניה, גם אם לא תלויה ישירות בסחר עם גרמניה, הייתה תלויה בו בעקיפין לאור הסחר של גרמניה עם שאר האימפריה.

חצי שנה מאוחר יותר, שתי המדינות היו עסוקות בלטבוח זו בחייליה של זו.

בפרק היום נרצה להבין את החישוב האסטרטגי החדש של מדינות העולם, לאור התחרות בין ארה"ב, סין ורוסיה. נרצה להבין מה הכוחות שפועלים, ואיך עתידה להיראות המערכת הבינלאומית שלנו.

הכול בפרק היום, מיד אחרי ההודעה הבאה.

איזון, הפרעה, ואיזון מחדש

אנחנו יכולים לחשוב על הזירה הבינלאומית כמערכת ששואפת להגיע לשיווי משקל דינאמי בין הכוחות המנוגדים הפועלים בה. לדוגמה, מדינה תוקפנית מפעילה כוח על המדינות סביבה² אולי היא ממש פולשת אליהן, כמו גרמניה הנאצית, ואולי היא פשוט מפחידה אותן, כמו צפון קוריאנה. בתגובה המדינות סביבה יוצרות כוח משלהן² הן מתחמשות, הן נלחמות, הן מזמינות בעלות ברית שיאזנו מול כוח המדינה התוקפנית. הכוח המנוגד משפיע על המדינה התוקפנית להפעיל כוח חדש משלה והמערכת רואה את התגברות שני הכוחות המנוגדים עד שבסופו של התהליך המדינות המקיפות מאזנות את כוח המדינה התוקפנית, ונוצר שיווי משקל² הכוחות המנוגדים הופכים שווים זה לזה.

חשוב לשים לב ששיווי המשקל שנוצר הוא דינאמי, לא סטטי: הכוחות משתנים עם הזמן, גם אם לאט. מדינות נחלשות או מתחזקות, כוחות חדשים מצטרפים, אירועים שונים מפירים את האיזון. לבסוף שיווי המשקל מופר, והתהליך חוזר על עצמו: איזון מחדש והגעה לשיווי משקל.

בשנים שקדמו למלחמת העולם הראשונה המעצמות האירופיות ניסו לייצר שיווי משקל ביניהן, מאזן כוח, כפי שראינו בפרק 55 [ראו כאן]. בריטניה ניסתה לאזן מול רוסיה, צרפת מול גרמניה. המעצמות האירופיות בנו את כוחן הצבאי ויצרו רשת יותר ויותר סבוכה של בריתות בשביל לרסן זו את זו. למשך כמעט 100 שנים מאזן הכוח ביבשת שמר עליה ממלחמה: בין 1815 ל-1914 אירופה לא ראתה מלחמה שכללה את כל המעצמות בה. היו מלחמות, אך הן היו מוגבלות לשתיים או שלוש מדינות: מלחמת קרים, מלחמת פרוסיה-צרפת, או מלחמות העצמאות של איטליה נגד האימפריה האוסטרית.

זו הנקודה של שיווי משקל דינאמי: אירועים עדיין קורים, מלחמות פורצות, יש שינויים במאזן הכוחות, אולם הם אינם מספיקים בשביל "להוציא" את המערכת משיווי משקל. המערכת לרוב מתקנת את ההפרעות, וחוזרת לשיווי משקל.

אולם לבסוף ההפרעות מצטברות, כוחות חדשים מצטרפים, והמערכת יוצאת לחלוטין משיווי משקל. במקרה של אירופה ההתחזקות של גרמניה, ביחד עם האגרסיביות שלה, גרמו לאירופה להתאחד נגדה. מערכת הבריתות קשרה את כל היבשת יחד, כך שמלחמה אזורית קטנה [2] בסרביה [2] הפכה במהירות למלחמה יבשתית. שיפורים בטכנולוגיה הצבאית חייבו מדינות למהר ולפתוח במלחמה, שמא היריב יהיה מהיר יותר ויכריע אותן. [3]

בשתי מלחמות עולם המעצמות האירופיות התישו זו את כוחה של זו. שיווי משקל חדש נוצר: ארה"ב ובריה"מ, שני הענקים שמחוץ לאירופה, הפכו למעצמות העל של העולם. מזרח אירופה נלקח ע"י רוסיה, מערב אירופה נכנסה תחת חסות אמריקנית. הסובייטים והאמריקנים חילקו מחדש את העולם, לשני גושים מתחרים.

המערכת הבינלאומית עברה ממצב של **רב-קוטביות, לדו-קוטביות**, שני קטבים [2] ארה"ב ובריה"מ. שני הענקים יצרו מחדש שיווי משקל ביניהם: הם התוו את אזורי ההשפעה שלהם באירופה, ופעלו לבלום זה את השפעתו של זה במזרח התיכון, מזרח אסיה ואפריקה שמתחת לסהרה. [4]

שוב שיווי המשקל היה דינאמי: ארה"ב נכנסה ויצאה מווייטנאם. בריה"מ התחזקה ונסוגה באפריקה שמתחת לסהרה. סין התרחקה מבריה"מ לכיוון ארה"ב, בעוד גרמניה מנסה לעיתים לשחק בין שתי המעצמות. העולם לא עמד מלכת, אך הוא נע סביב שיווי משקל שהתוו שתי המעצמות.

לבסוף גם המערכת הזו קרסה: **בריה"מ לא הצליחה עוד להחזיק את האימפריה הרחבה שלה ולנהל מרוץ חימוש נגד האמריקנים, והגוש המזרחי התפרק ב-1989.** בריה"מ עצמה התפרקה ב-1991. האימפריה הסובייטית התפרקה לכתריסר מדינות. רוסיה נפלה מעמדה של מעצמת למדינה נחשלת, עם כלכלה במשבר, שחיתות רחבה, וצבא שהפך לצל של עצמו.

התפרקות בריה"מ

בעקבות נפילת בריה"מ ג'ורג' בוש האב רצה ליצור שיווי משקל חדש בעולם: ארה"ב תתמוך במאזני כוח מקומיים בכל אירו-אסיה. היא תתמוך בהקמתם של מאזני כוח שיוכלו לרסן את המדינות האגרסיביות של יבשת העל [2] את צפון קוריאה במזרח אסיה, איראן ועיראק במזרח התיכון, כל שאיפה רוסית להתפשטות מחדש במזרח אירופה. כפי שראינו בפרק "סדר עולמי חדש", התוכנית הייתה שארה"ב תחזיק כוח צבאי גדול מספיק וחזק מספיק כדי להתערב במקרה הצורך ולהחזיר את שיווי המשקל האזורי על כנו.

אולם החזון של בוש האב לא עניין את הציבור האמריקני. במקום ארה"ב החליטה פשוט [2] טוב,

להתעלם מהרעיון של שיווי משקל. לדעת המנהיגים בווינגטון סוף המלחמה הקרה הביא את הקץ לתחרות הגיאופוליטית, ולכן אין צורך לאזן בין כוחות מתנגדים משום שאין כוחות מתנגדים לשוק החופשי והדמוקרטיה של ארה"ב. ארה"ב האמינה שהיא הפכה להגמון של העולם, רוכבת על ניצחון הליברליזם את הטוטליטריות הסובייטית. הרגע החד-קוטבי נולד [2] ארה"ב ככוח החזק בעולם.

אולם הרגע החד-קוטבי היה בלתי יציב: עצם העוצמה האמריקנית עוררה התנגדות לה. מדינות לא-מערביות חששו שהיא תשתמש בכוחה בשביל להפיל אותן. ארה"ב הרחיבה את הסדר שלה ללא לקיחה בחשבון של שיקולים אסטרטגיים, כמו האם היא תיצור או תחזק יריבות בפעולות שלה. ברגע בו התחיל המצב החד-קוטבי, התחיל גם התהליך שיביא לסופו.

מדו-קוטביות לרב קוטביות

אנחנו יכולים לחלק את תהליך התיקון של המערכת הבינלאומית את הרגע החד-קוטבי לשלושה שלבים מרכזיים: (1) התפשטות יתר של ארה"ב; (2) הופעתם של כוחות נגד לאמריקנים; (3) והתאמה מחדש של הסדר האמריקני. אם נרצה למקם את השלבים בציר הזמן, הרי שהתפשטות היתר התרחשה תחת קלינטון והכהונה הראשונה של בוש הבן. כוחות הנגד הופיעו בכהונה השנייה של בוש הבן ובכהונה של אובמה (שתיהן). ההתאמה מחדש התחילה עם טראמפ, וסביר שתמשך גם אחרי ביידן, אל תוך העשור השלישי של המאה ה-21.

הכוונה בהתפשטות יתר היא החדירה של האמריקנים למרחבי השפעה מסורתיים של מעצמות אחרות, ויצירת איום על משטרים לא מערביים.

אין כאן שיפוט מוסרי [2] לאיזה צד. ברגע שהכוח הנגדי של בריה"מ נעלם, ארה"ב ראתה את העולם כנתון בידיה בלבד. היא ניסתה לשרטט אותו מחדש: היא הרחיבה את נאט"ו מזרחה בשביל לוודא שמזרח אירופה לא תהיה שוב זירת התגוששות בין מערב אירופה ורוסיה. [5] היא פלשה לאפגניסטן ועיראק בשביל לבנות את המזרח התיכון כאזור ליבראלי משגשג. היא איימה על מדינות לא מערביות בסנקציות ופעולות צבאיות אם הן לא יתיישרו עם הדרישות שלה ושל הקהילה הבינלאומית. [6]

אם הדברים מוצדקים או לא זו אינה השאלה. העובדה היא שכאשר בייג'ין ומוסקבה ראו את הצעדים האלו, הן חשו מאוימות ולכן באה תגובת הנגד. [7] מדינות מצאו עצמן מחוץ לסדר האמריקני, מאוימות ע"י הסדר האמריקני, החלו להתנגד לו.

החשובה שבהן היא סין. סין הייתה עד אמצע המאה ה-19 אחת הכלכלות הגדולות בעולם, והכוח החשוב ביותר במזרח אסיה. אולם דווקא כשהמערכת הבינלאומית הנוכחית התגבשה, במאה ה-19 והמאה ה-20, סין נכנסה לתקופה של כ-150 שנים של עוני, רעב ומלחמות. [8] התקופה הזו הסתיימה רק כשסין החלה ברפורמות שוק ששמו אותה על הדרך לצמיחה כלכלית

חדשה, בתחילת שנות ה-80 של המאה ה-20.

ההתחזקות הכלכלית של סין החזירה לזירה הבינלאומית שחקן גדול שלא היה שותף לגיבוש הנורמות והסדרים של המערכת האמריקנית. **המערכת הבינלאומית שהאמריקנים הקימו לא משקפת את האינטרסים הסינים:**

אין לבייג'ין אזור השפעה משלה במזרח אסיה, במיוחד אזור השפעה המכסה את קווי השיט החשובים לה בים סין הדרומי.

אין לה כוח השפעה דומה לזה של ארה"ב במוסדות הפיננסים של העולם, כמו הבנק העולמי וקרן המטבע הבינלאומית.

המערכת הפוליטית שלה נתפסת כחריגה, כלא רצויה, כעומדת בניגוד למודל הליבראלי המערבי של ארה"ב ובעלות בריתה.

עבור הסינים אלו לא סתם "אי-נעימויות": תחת המערכת הבינלאומית הליבראלית, מדינות לא-ליבראליות נמצאות בעמדת נחיתות מובנת [9] הן תמיד בסכנה שיטילו עליהן סנקציות על מעשיהן. בייג'ין טעמה משהו מהאפשרות הזו עם הסנקציות האמריקניות אחרי הטבח בכיכר טיאנאנמן. [9]

סין רוצה סדר בינלאומי שיענה על הצרכים האסטרטגיים שלה, והסדר הזה הוא לא הסדר האמריקני.

כמו סין גם רוסיה רואה עצמה מחוץ לסדר האמריקני ומאוימת על ידיו.

בתחילת שנות ה-90, מיד לאחר נפילת בריה"מ, היה סיכוי שהיחסים בין רוסיה וארה"ב יהיו יותר ידידותיים, ושהרוסים אולי יצטרפו בצורה כזו או אחרת לסדר האמריקני. אולם הם ראו את וושינגטון מרחיבה את נאט"ו אל תוך מזרח אירופה, למרות שלכאורה המטרה של נאט"ו נעלמה [9] אם בריה"מ התפרקה, למה צריך את נאט"ו? ואם אין עוד איום ממזרח אירופה על מערבה, למה נאט"ו המשיכה להתקדם לכיוון מוסקבה?

פרופ' מרי אי. סרוטה (Sarotte), במאמר ל-*Foreign Affairs*, מסמנת שלוש החלטות שהביאו להידרדרות ביחסים בין וושינגטון ומוסקבה ולהפיכתה לכוח מתנגד לסדר האמריקני. שלוש ההחלטות קשורות להתרחבות של נאט"ו מזרחה. [10]

הראשונה הייתה ההחלטה של בוש האב לא לבטל את נאט"ו באירופה, לא לאחד אותו במערך ביטחון חדש של כל היבשת, ולא לפרז את מזרח אירופה. בוש רצה לשמור על הנוכחות הצבאית האמריקנית באירופה, ולהבטיח את התלות של אירופה בארה"ב לביטחונה. התוצאה הייתה שלמרות שבריה"מ התפרקה, נאט"ו נישאר.

ההחלטה השנייה הייתה ההחלטה של ממשל קלינטון לבצע התרחבות מהירה של נאט"ו מזרחה, במקום בתהליך איטי תוך התייעצות עם רוסיה. בהתחלה הרעיון היה שמדינות מזרח אירופה ישתפו פעולה עם נאט"ו, ובהתאם למידת ההתקדמות בשיתוף הפעולה, ובהתאם לצרכים הביטחוניים של כל מדינה, יוחלט אם לצרף אותה לנאט"ו.

כל זה השתנה במהלך מלחמת צ'צ'ניה הראשונה (1994-1996): מדינות מזרח אירופה לחצו את וושינגטון לצרף אותן בטענה שהן עלולות להיות הבאות בתור לפלישה רוסית. קלינטון החליט לוותר על הרעיון של התרחבות איטית, ובמקום הודיע שנאט"ו תורחב במהירות, ללא שלב ביניים של שיתוף פעולה.

ההחלטה השלישית, גם של ממשל קלינטון, הייתה לא להגביל את מידת ההתרחבות ולא להגביל את הנוכחות הצבאית הזרה בשטחן של החברות החדשות בארגון. ממשל קלינטון הבהיר שהוא ירחיב את נאט"ו כמה שאפשר, גם לתוך שטחה של בריה"מ לשעבר. הוא גם לא יירתע מלהציב כוחות צבא אמריקנים על הגבול הרוסי.

האמריקנים התעלמו מההתנגדות הרוסית מפני שהם יכלו להתעלם ממוסקבה בשנות ה-90' לא יכלה להפעיל לחץ צבאי או כלכלי על האמריקנים. אבל מוסקבה לא שכחה את השנים האלו. כשפוטין החזיר את היציבות לרוסיה, הוא פעל למנוע התרחבות נוספת של נאט"ו: הוא פלש לגיאורגיה ואוקראינה. רק אחרי שרוסיה הפעילה כוח צבאי נגד ארה"ב, ההתרחבות של נאט"ו סוף-סוף נעצרה.

סין ורוסיה הן שני הכוחות החשובים ביותר שפועלים כיום על הסדר האמריקני, מנסים לדחוק אותו אחורה ואם אפשר להחליף אותו. בזמן שהם שווים במטרתם, החלפת הסדר האמריקני, הם שונים ביחס שלהם אליו: רוסיה קמה מחורבות בריה"מ, מולה נבנה מלכתחילה הסדר האמריקני. סין לעומתה התחזקה ע"י הסדר האמריקני.

הנשר והדרקון

בתחילת המאה ה-20 סין מצאה עצמה עם מלחמת אזרחים בבית, בסיס תעשייתי כמעט ולא קיים, וכיבוש זוחל של מזרח המדינה ע"י יפן, המעצמה התעשייתית של מזרח אסיה.

השינוי המדהים שסין עשתה בתוך 30 שנה מ-2000 מדינה נחשלת בשנות ה-80' למעצמה כלכלית בתחילת שנות ה-2000 היא במידה רבה הודות לעולם שארה"ב יצרה.

איך? ראשית, האמריקנים ניטרלו את האיום היפני על מזרח אסיה. הם נתנו ליפן חוקה חדשה שאסרה עליה לפתוח במלחמה, והכניסו אותה תחת המטריה הביטחונית האמריקנית.^[11] כך יפן גם הוגבלה חוקית מלפתח יכולות התקפיות, וגם הוסר התמריץ לעשות זאת היא יכלה לסמוך על המטריה ההגנתית של ארה"ב.

שנית, ארה"ב עודדה את התנועה החופשית של אנשים, סחורות והון, כחלק מהחזון שלה לגוש דמוקרטי משגשג. הודות ללחץ אמריקני השווקים הפיננסיים של העולם הפכו בשנות ה-70' וה-80' יותר פתוחים, והון יכל לנוע בקלות ממדינה למדינה.^[12] שדרוגים טכנולוגיים בסחר הימי [?] במיוחד האימוץ של מכולות ע"י הצבא האמריקני במהלך מלחמת ווייטנאם [?] הפכו את הסחר הגלובאלי ליותר אמין ויעיל.^[13]

כשסין פתחה חלקים ממנה לתאגידים זרים, המערכת הבינלאומית הייתה מסוגלת לנצל את הפערים בעלות העבודה בין סין לשאר העולם. זו טעות לחשוב שהייצור הגלובאלי תמיד, לאורך ההיסטוריה, נע להיכן שהכי זול לייצר. במשך רוב ההיסטוריה מחוסמים לתנועה של הון, חוסר אמינות של הסחר הימי, איומים על הסחר הימי, הביאו תאגידים פעמים רבות להעדיף ייצור בבית, גם אם היו הפרשים משמעותיים בעלויות העבודה בין הבית למדינה אחרת.^[14] הודות לפעילות האמריקנית המצב הזה השתנה.

סין הפכה את עצמה למרכז הייצור העולמי במערכת הכלכלית שארה"ב עודדה. ראינו עוד בפרק "קץ ההיסטוריה" איך האמריקנים דחפו לשילוב של סין במערכת הכלכלית העולמית, מקווים שהשילוב ישנה אותה ויהפוך אותה יותר ליבראלית. ארה"ב הפכה את עצמה ואת בעלות הברית שלה תלויות בייצור הסיני, מה שהפך את סין לא רק חזקה כלכלית, אלא גם חזקה פוליטית [?] מדינות החלו לחפש יחסים ידידותיים עם הסינים בשביל להבטיח את האינטרסים העסקיים שלהן.

עכשיו כשסין הופכת יריבה, ארה"ב צריכה להוציא את שרשרות הייצור הקריטיות שלה מסין, וכמוה כל בעלת ברית שלה. בעלת ברית שתשאיר את הייצור בסין, שתשמור על התלות הכלכלית שלה בה, תפסיק להיות בעלת ברית אמינה בעיני האמריקנים. היריבות האמריקנית-סינית לא תוגבל רק למישור הצבאי או הפוליטי, אלא תעבור למישור הכלכלי, כפי שכבר ראינו קורה בארה"ב. והדבר לא יוגבל רק לארה"ב וסין [?] בעלת ברית שתתקש לשמור על הקשרים הכלכליים עם הסינים, או אפילו להעמיק אותם, תמצא עצמה מחוץ למערכת הבריתות האמריקנית.

זהו העיקרון המארגן החדש של הסדר האמריקני, זה שיקבע אילו מדינות יהיו חשובות יותר בעיני האמריקנים ואלו ימצאו עצמן עם הזמן מחוץ לסדר.

הכוח שפועל עליו הוא זה של התחרות עם סין, ומכריח את ארה"ב לקבל החלטות חדשות על פריסת ואופי הכוח שלה: יותר דגש על מזרח אסיה, יותר דגש על הזירה הימית במזרח אסיה. כל סכסוך עתידי בין סין לארה"ב יהיה בהכרח סכסוך ימי, משום הגיאוגרפי של הזירה.

ההתמקדות האמריקנית במזרח אסיה בהכרח תביא לירידה במיקוד באזורים אחרים בעולם, בראשם אירופה והמזרח התיכון. הירידה במיקוד תביא מדינות שעד היום הסתמכו על ארה"ב [?] לדוגמה גרמניה וסעודיה [?] לקחת יותר אחריות על הביטחון הלאומי שלהן ויוזמה ביחסי החוץ.

אחת התוצאות הייתה שערב הסעודית הפכה הרבה יותר אגרסיבית בזירה המקומית.^[15]

בפסקאות הבאות ננסה לשרטט חלק מהמאפיינים של העולם תחת התחרות האמריקנית-סינית לכוח: עלייתה של האנגלוספרה, הבלקניזציה של הכלכלה הגלובאלית, והחזרה של האיום במלחמה בין מעצמות.

האנגלוספרה

המונח "אנגלוספרה" (Anglosphere) נטבע לראשונה ע"י סופר המדע הבדיוני ניל סטיבנסון ב-1995 בספרו "עידן היהלום", כמונח המתייחס לכל המדינות דוברות האנגלית, אם כשפה היחידה ואם כשפה נוספת (חשבו על הודו למשל).

מעולם המדע הבדיוני המונח נלקח לזירה הבינלאומית כשהעיתונאי ג'ון לויד בשנת 2000 השתמש במונח כדי לתאר את משפחת המדינות החולקות את האנגלית כשפה משותפת, בעלות מערכת משפטית דומה של ה-common law וחלקן אף בעלות אותו ראש מדינה ² המונרך הבריטי.^[16] במשפחה הזו כלולות בריטניה, ארה"ב וקנדה למשל, אך לא רק ² גם בקניה וסודן האנגלית היא אחת השפות הרשמיות.

לויד קרא לאנגלוספרה לפתח חזון בינלאומי שונה מזה של אירופה התאגידית, חזון שיהיה ייחודי לעמים דוברי האנגלית. מאז מאמרו של לויד בשנת 2000 האנגלוספרה המשיכה להופיע מפעם לפעם כרעיון לברית או קואליציה בינלאומית חדשה.^[17]

הבעיה עם האנגלוספרה כעולם תרבותי שהיא חסרת משמעות בזירה הבינלאומית. אם תנסו להסתכל בזירה הבינלאומית ולחפש עדויות לה תמצאו ערב-רב של מדינות, כולן מושבות לשעבר של בריטניה, שבין רובן יש מעט מאוד קשרים כלכליים, צבאיים או דיפלומטיים. זו אחת מנקודות הביקורת שתמיד מעמידים נגד כל מי שמדבר על האנגלוספרה כגוש מדיני חדש: אין ממש בסיס לגוש הזה, שמורכב ממדינות שונות זו מזו כמו קניה, קנדה והפיליפינים.

לכן כשאני מדבר על האנגלוספרה אני לא מתכוון לגוש המדינות שחולקות את התרבות האנגלית, או עבר תחת השלטון האנגלי. לא, אני מדבר על 5 מדינות שמאוגדות ביחד בסדרה של הסכמי ביטחון, טכנולוגיה ומודיעין, שנלחמו זו לצד זו בכל קונפליקט גדול של המאה ה-20: ארה"ב, בריטניה, קנדה, אוסטרליה וניו-זילנד. 5 המדינות האלו גם חולקות שפה ותרבות משותפת, מערכת משפט דומה, מערכת שלטון דומה ² דמוקרטיה ליבראלית ² ואף מערכת כלכלית דומה. אך הן גם חולקות הרבה יותר.

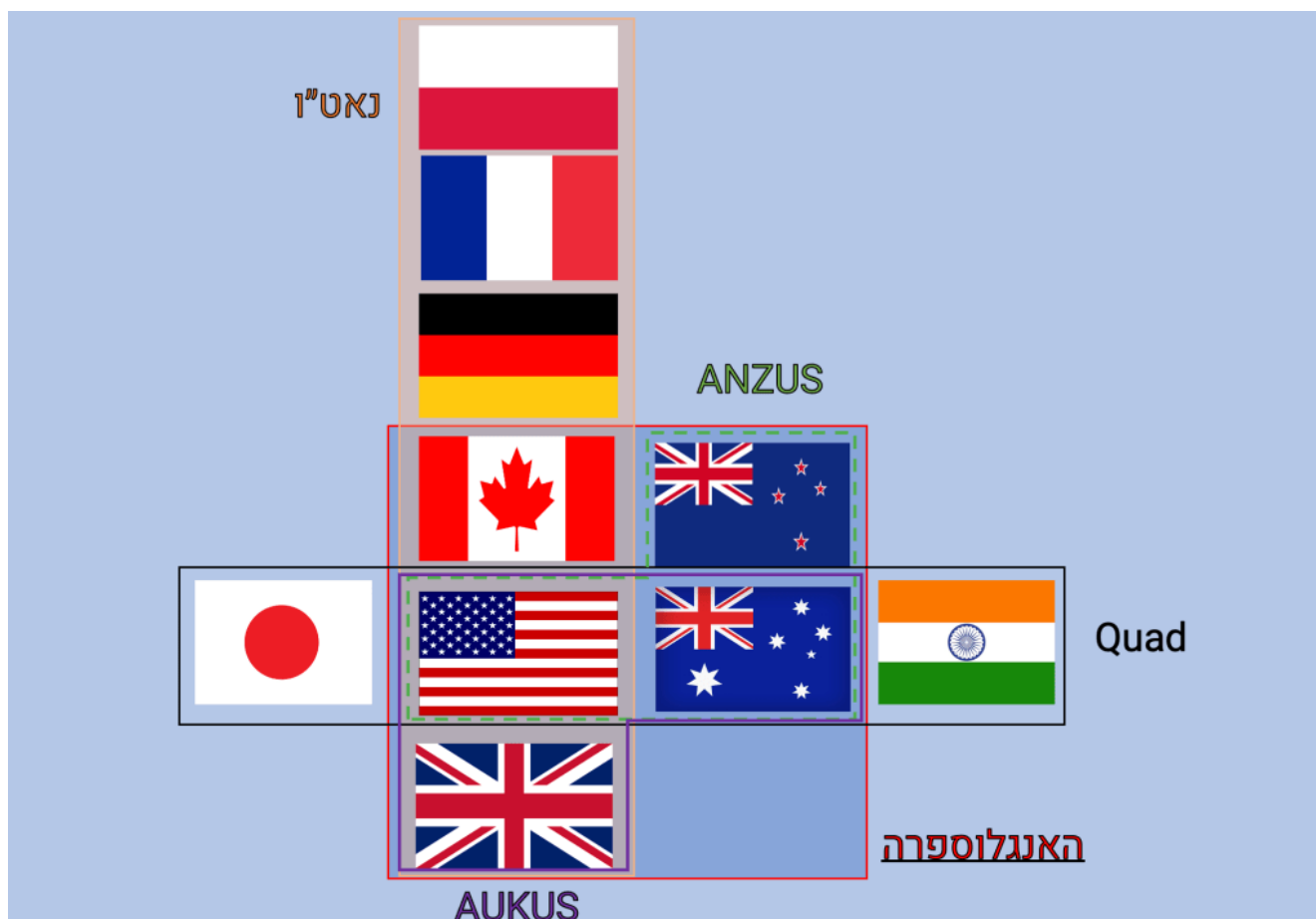
5 המדינות חולקות סדרה של הסכמים בתחומי הביטחון והטכנולוגיה. ההסכם המוכר ביותר ביניהן היא "ברית 5 העיניים" (Five Eyes Alliance), ברית לשיתוף מודיעין אותות ותיאום פעילות מודיעין.^[18] במסגרת הברית המדינות משתפות מידע גולמי, ניתוחי מודיעין סופיים, חולקות נכסים וטכניקות ומתאמות את פעילות המעקב שלהן.^[19] אפשר לחשוב על ברית 5

העיניים כארגון המודיעין הגדול בעולם, שעוסק ביירוט תקשורת רדיו, אינטרנט וסלולר בכל רחבי הגלובוס, מרגל אחרי יריבים ובעלות ברית כאחד [20] [21] אהוד אולמרט לדוגמה היה נתון למעקב של 5 העיניים, כמו גם אנגלה מרקל.

ברית 5 העיניים היא רק דוגמה אחת לקשרים הביטחוניים והטכנולוגיים הענפים בין המדינות: ישנה ועידה משותפת לכוחות האוויר והחלל שלהן בשביל להבטיח תקינה זהה של כוח אווירי, אם בחימוש, פלטפורמות או דוקטרינה, בשביל לפעול יחד (The Air Force Interoperability Council, AFIC). תוכנית מקבילה קיימת עבור כוחות צבא היבשה (ABCANZ Armies). תוכנית אחרת עוסקת במחקר צבאי משותף בטכנולוגיות מתקדמות (The Technical Cooperation Program).

כל התוכניות יחד הופכות את ברית 5 העיניים לא רק לברית מודיעין, אלא לגוש ביטחוני אחד, הפרוס על פני שלוש יבשות [2] אסיה, אירופה ואמריקה. הרקע התרבותי עזר להן לגבש את המערכת הביטחונית שלהן, אך המערכת הביטחונית הופכת אותן לגוש ברור הרבה יותר. כשאני מדבר על האנגלוספרה, אני מדבר רק על 5 המדינות האלו.

מקומה של האנגלוספרה במערכת הבריתות האמריקנית

המעניין הוא שבזמן שהאנגלוספרה קיימת מזה 70 שנה כגוש ביטחוני מובחן, עד היום לא ראינו אותה פועלת בעולם כגוש כלכלי או מדיני מובחן. אם תחפשו על האנגלוספרה בגוגל תוכלו

למצוא ביקורות על עצם השימוש במונח, שמתואר פעמים רבות כפנטזיה של שמרנים בריטים ותו לא.^[22]

נקודת הביקורת הזו הפכה שכיחה מאוד בעקבות הברקזיט, כשתומכי היציאה תיארו כיצד יציאה של בריטניה מהאיחוד האירופי תתרום למעמדה בעולם ולהחייאת האנגלוספרה. המתנגדים והמבקרים האשימו אותם בפנטזיות, שאין באמת אנגלוספרה, אין ברית של העמים האנגליים שרק ממתינה לבריטניה.^[23] ראש ממשלת בריטניה בוריס ג'ונסון מרבה לדבר על האנגלוספרה, והוא נתפס בעיני מבקריו כעוד ראש ממשלה בריטי שמחפש עבור בריטניה אימפריה להנהיג, אימפריה שלא קיימת.^[24]

המבקרים צודקים שעד היום האנגלוספרה לא התנהלה כגוש מדיני מובחן. אבל הם מתעלמים מלמה זה בדיוק קרה: למה מדינות שמשתפות ביניהן מודיעין רגיש, לא מתאמות ביניהן גם מהלכים דיפלומטיים?

טוב, הן כן. פשוט לא רק הן.

בימי המלחמה הקרה 5 המדינות היו חלק ממחנה רחב יותר שכלל את מערב אירופה, יפן ודרום קוריאה. הן פעלו כחלק מנאט"ו, שהיה הארגון המוביל את מערכת הבריתות האמריקנית מול הסובייטים. בנאט"ו חברות שלוש מ-5 מדינות האנגלוספרה: קנדה, בריטניה וארה"ב.

אוסטרליה וניו-זילנד היו ועדיין שותפות חשובות של נאט"ו, אך העובדה שהזירה המזרח אסיאתית לא הייתה הזירה המרכזית במלחמה הקרה (למעט במהלך מלחמת קוריאה בשנות ה-50' ומלחמת ווייטנאם בשנות ה-60') הבטיחה שנאט"ו תהיה המסגרת המרכזית שדרכה ארה"ב תפעל. בימי המלחמה הקרה למערב גרמניה וצרפת היה משקל אסטרטגי גדול יותר בחישוב האמריקני מאוסטרליה או ניו-זילנד.

סוף המלחמה הקרה הביא את הרגע החד-קוטבי וקץ ההיסטוריה, עם ירידה חדה ברמת האיום הצבאי על המערב. בריטניה הצטרפה לאיחוד האירופי ועבדה לשלב את עצמה במערך הכלכלי והפוליטי שלו. אוסטרליה וניו-זילנד הרחיבו את הקשרים הכלכליים שלהן למזרח אסיה ובמיוחד לסין. ארה"ב לא הייתה צריכה להפעיל קואליציות בינלאומיות מפני שלא היו נגדה איומים גלובליים. כשהיא כבר הפעילה אותן, את נאט"ו בשנות ה-90' נגד המלחמה ביוגוסלביה, המיקוד היה שוב באירופה.

המלחמה בטרור שנפתחה בסוף 2001 לא שינתה את התמונה הרבה: בריטניה הייתה עדיין חלק מהאיחוד האירופי, מחפשת את מקומה בתוך הפרויקט. אוסטרליה וניו-זילנד המשיכו להעמיק את הקשרים עם סין. ארה"ב הייתה עסוקה בכיבוש ובבנייה מחדש של אפגניסטן ועיראק. מערך מודיעין האותות של האנגלוספרה זכה לחיזוק משמעותי בעקבות אירועי הטרור, אך המסגרת המרכזית לפעילות האמריקנית נותרה נאט"ו, כשהזירה המרכזית היא המזרח התיכון ☒ אזור

רחוק מכל חברות האנגלוספרה.^[25]

אם כך, למה אני מספר לכם על האנגלוספרה? למה זה צריך לעניין אותנו?

משום שהתחרות בין ארה"ב לסין עומדת לשנות את מערכת הבריתות האמריקנית.

לכאורה לא אמור להיות הבדל בין התחרות הנוכחית בין סין לארה"ב ובין התחרות בזמן המלחמה הקרה. אם נאט"ו עדיין קיים, למה שהאמריקנים לא פשוט ירחיבו את המשימות שלו גם למזרח אסיה? נאט"ו עצמו הגדיר ב-2020 את סין כאתגר אסטרטגי של הברית הצפון אטלנטית.^[26] למה דווקא התחרות הזו היא שמזריקה חיים חדשים לאנגלוספרה ותהפוך אותה סוף-סוף לגוש מדיני מובחן בזירה הבינלאומית?

אנחנו יכולים לחשוב על מערכת הבריתות האמריקנית כבנויה ממספר קבוצות ומדינות: קבוצה אחת היא האנגלוספרה, הלב של מערכת הבריתות האמריקנית. קבוצה שנייה הן מדינות יבשת אירופה, בראשן גרמניה וצרפת, שמאוגדות בנאט"ו. נוסף לשתי הקבוצות האלו יש לנו מדינות כמו יפן, הודו, ישראל, ונסיכויות המפרץ. חלקן בבריתות רשמיות עם ארה"ב, חלקן מארחות כוחות אמריקנים, וכולן מחזיקות בקשרים ביטחוניים עם ארה"ב. בשביל שארה"ב תוכל להפעיל את כל מערכת הבריתות שלה מול סין ורוסיה, היא צריכה ששתי הקבוצות המרכזיות של המערכת יישרו עמה קו ² האנגלוספרה ואירופה. עד 2020 הייתה לה בעיה עם שתי הקבוצות. ב-2020 המצב השתנה עם אחת מהן ² האנגלוספרה.

האגרסיביות הסינית ב-2020 הביאה את בריטניה, אוסטרליה וקנדה לשנות את גישתן לעימות עם בייג'ין. הצעד המשמעותי ביותר שבייג'ין עשתה באותה שנה היה העברת חוק הביטחון הלאומי בהונג קונג, שנתפס בעיני בריטניה כהפרה ברורה של הסכם העברה של 1997 ופגיעה חמורה בזכויות האדם בעיר. עד לצעד הזה של סין בריטניה עדיין רצה את חוואווי בתשתית ה-5G שלה, על-אף איומים מצד ממשל טראמפ שנוכחות של חוואווי תוציא את בריטניה מברית ה-5 העיניים.^[27] אחרי העברת החוק בריטניה הודיעה שהיא תוציא את חוואווי מהרשת הסלולרית שלה לחלוטין.^[28]

אוסטרליה חוותה ב-2020 את נחת זרועה של בייג'ין אחרי שהצביעה בעד חקירה בינלאומית למקור הווירוס. סין העלתה בתגובה מכסים על יין ודגן, חסמה ייבוא בשר בטענה שהוא מפגע בריאותי, ואף הורתה לחברות סיניות להפסיק לקנות מאוסטרליה פחם.^[29]^[30]^[31] מדובר בפגיעה כלכלית משמעותית באוסטרליה, שכשליש מהייצוא שלה מופנה לסין.

היחסים בין קנדה וסין נמצאים במשבר מאז דצמבר 2018, אז קנדה עצרה לבקשת ארה"ב את סמנכ"לית הכספים של חוואווי.^[32] סין בתגובה עצרה שני אזרחים קנדים באשמת ריגול, צעד שהתזמון שלו עורר חשד שמדובר בעצם בסחיטה.^[33] היחסים בין הצדדים הדרדרו מאז לשפל

היסטורי, עם קנדה מובילה את המאבק נגד מה שהיא רואה כ"דיפלומטיה ההרסנית" של סין, שותפה לגינוי הפעילות של סין בשינג'יאנג והונג קונג.^[34]

היחידה באנגלוספרה שנראה כאילו היא הולכת בכיוון ההפוך היא ניו-זילנד, שלאורך 2020 מנעה מלגנות את בייג'ין וחתמה בסוף ינואר 2021 על שדרוג להסכם הסחר החופשי שלה עם בייג'ין.^[35] ניו-זילנד לפחות מאז 2017 נמצאת תחת ביקורת קשה מבעלות הברית שלה באנגלוספרה עקב הסירוב שלה לחסום השפעה פוליטית של סין בה ולנקוט עמדה ברורה בנוגע לבייג'ין.^[36]^[37]

סביר שהלחץ על ניו-זילנד מצד החברות האחרות באנגלוספרה רק תגבר. ניו-זילנד היא נכס אסטרטגי חשוב מדי: המדינה הרביעית בגודלה בעולם בשטח ימי, עם טריטוריה באנטרקטיקה, מחצבי נפט וגז לא מנוצלים ואדמה חקלאית עשירה.^[38] סביר שהיא תלחץ ע"י בעלות הברית שלה ליישר עמן קו, וככל שהעולם יהפוך מקוטב יותר עקב התחרות בין סין לארה"ב, לניו-זילנד יהיה פחות מרחב תמרון בין בעלות בריתה ובייג'ין.

בו בזמן שהאנגלוספרה הפכה מאוחדת בעוונות לבייג'ין, בעלות הברית האירופיות של ארה"ב חלוקות ביחס שלהן לבייג'ין. מדינות מזרח אירופה, בראשן פולין, הצטרפו ליוזמת הרשת הנקייה של ארה"ב, חוסמות את חוואווי מהתשתית שלהן.^[39] הן רואות בארה"ב בעלת ברית חשובה וההרתעה היחידה שיש להן מול תוקפנות רוסית. הן לכן ממחרות ליישר קו עם האמריקנים.

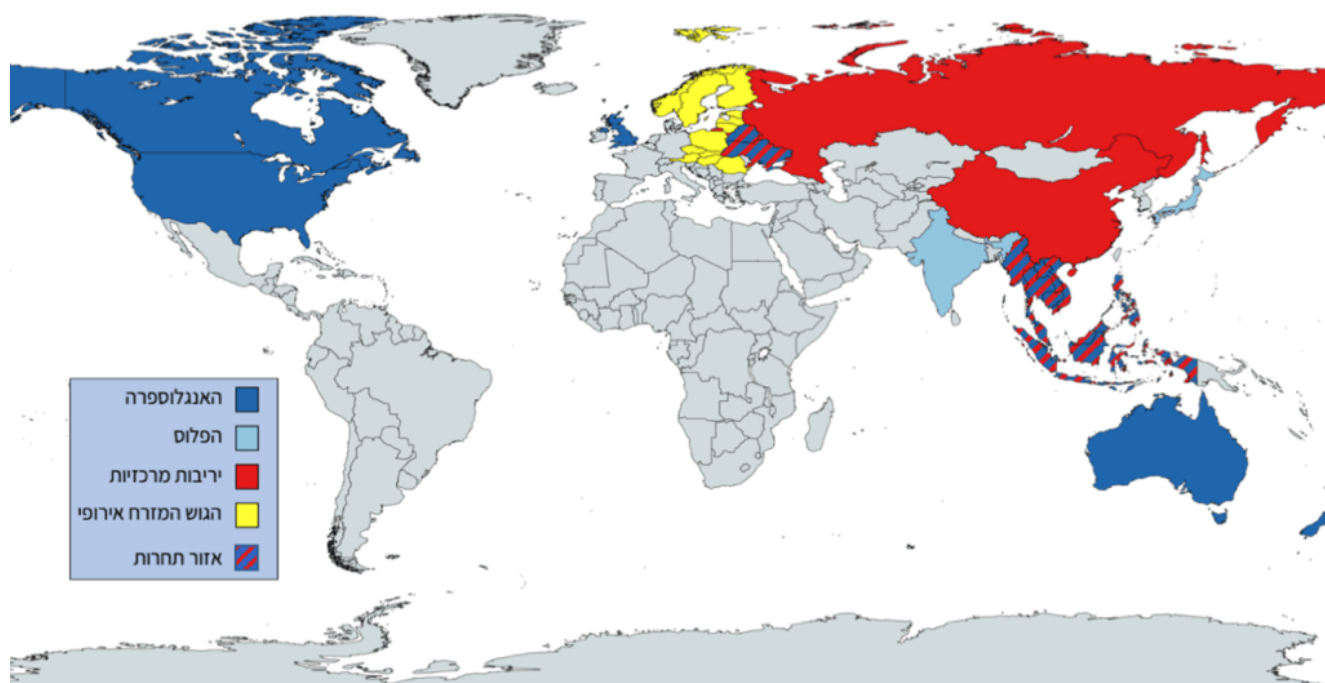
לעומתן, צרפת מעוניינת לראות את אירופה עצמאית מארה"ב מבחינה ביטחונית. הצרפתים תומכים ב"אוטונומיה אסטרטגית לאירופה", שמשמעותה הקמת מערך ביטחוני אירופי עצמאי ובלתי תלוי באמריקנים, שיונהג כמובן ע"י צרפת.^[40] משום שצרפת רואה בעצמה מעצמה עצמאית מהאמריקנים, היא לא רואה קשר בין היחסים שלה ובין היריבות האמריקנית רוסית או האמריקנית סינית. צרפת מאמינה כעיקרון שהיא חופשית לנהל את היחסים בהתאם לחישוב האסטרטגי העצמאי שלה.^[41]

כמו צרפת גם גרמניה מדברת על עצמאות אסטרטגית לאירופה. בניגוד לצרפת, האינטרס הגרמני הוא בעיקר כלכלי: שמירת היחסים הכלכליים הטובים בין המדינות. בניגוד לצרפת, גרמניה אינה מעוניינת בהקמת כוח צבאי אירופי עצמאי מהאמריקנים, או אפילו בהתעצמות צבאית שלה עצמה.^[42] גרמניה לא רוצה להיות תלויה מדי בארה"ב, ובמקום ליישר קו עם וושינגטון מול סין ורוסיה מעדיפה לשחק באיזון אסטרטגי בין שלושתן.^[43] כך בעודה מדברת עם ארה"ב על "חשיבות היחסים הטרנס-אטלנטיים" היא בנתה והשלימה ביחד עם רוסיה את צינור הגז נורדסטרים 2, שיגדיל את התלות של מרכז אירופה בגז רוסי.^[44] היא מעוניינת לעבוד עם ארה"ב יחד על אתגרים גלובאליים, בעודה דוחפת להסכם השקעה בין האיחוד האירופי וסין, הסכם שיגדיל את ההזדמנויות לחברות גרמניות בסין ויגדיל את כוחה של סין באיחוד.^[45]

גרמניה וצרפת מסרבות ליישר קו עם ארה"ב מול סין ורוסיה. צרפת משום שהיא רואה בעצמה מעצמה עצמאית, כוח גדול כמו רוסיה, סין וצרפת. אם היא תשתף פעולה עם האמריקנים, זה יהיה לפי החישוב הצרפתי. גרמניה מסרבת משום אינטרסים כלכליים ברורים, מעוניינת לשמור על שוק ייצוא חשוב ולשפר את ההזדמנויות לעסקים גרמנים שכבר מושקעים בשתי המדינות.

השורה התחתונה היא שיש לארה"ב בעיה: חלק אחד במערכת הבריתות שלה מוכן להתגייס לבלימה של סין. בחלק הזה כלולות רוב חברות האנגלוספרה, יפן, הודו, ומדינות מזרח אירופה. חלק אחר הוא צרפת, גרמניה ומדינות אחרות במערב אירופה שכל אחת, מסיבותיה שלה, מעדיפות לנהל מדיניות חוץ עצמאית ומנוגדת לזו של וושינגטון. **תחת המתח הזה של שתי קבוצות המושכות בשני כיוונים שונים, סביר שמערכת הבריתות האמריקנית תשנה את צורתה.**

באירופה ארה"ב תעביר את משאביה הצבאיים למזרח אירופה ופולין תהפוך חשובה יותר בעיני האמריקנים לעומת גרמניה או צרפת. פולין כיום עובדת על גיבוש גוש אזורי במזרח אירופה, שיהווה גוש חוסם להשפעה הרוסית. כך לדוגמה היא מקדמת את יוזמת שלוש הימים להגדלת החיבוריות הלוגיסטית במזרח אירופה. [46] היא גם מקדמת הקמת תשתיות גז ונפט שיצמצמו את התלות באנרגיה רוסית. [47] את הגוש המזרח אירופי החדש, שימתח משבדיה ופינלנד עד יוון, יתמכו בריטניה וארה"ב, אם ע"י אספקה של גז טבעי נזלי שיתחרה עם זה הרוסי, אם ע"י חיזוק הקשרים הכלכליים ביניהן ואם ע"י תמיכה צבאית.

במקביל, מי שתעלה בחשיבותה ותהפוך להיות המוקד החדש של מערך הבריתות האמריקני תהיה האנגלוספרה: 4 מחברותיה שוכנות לחוף האוקיינוס השקט, כולן בעלות כוח ימי, כולן מחזיקות בכוח כלכלי וצבאי משמעותי וכמעט כולן מסכימות שיש צורך לבלום את סין. אליהן יצטרפו גם יפן והודו, שגם הן מחזיקות בכוח ימי משמעותי וקרבה גיאוגרפית לסין. תיאום ביטחוני בסיסי כבר קיים ביניהן. עכשיו מה שנדרש הוא להרחיב ולהדק את הקשרים.

דוגמה אחת להידוק קשרים היא השותפות הביטחונית בין ארה"ב-בריטניה-אוסטרליה שהוכרזה בספטמבר 2021, AUKUS. AUKUS נועדה לשפר את האינטגרציה בין המדינות החברות בו בתחומים של מחקר מדעי, פיתוח טכנולוגי, שרשרות אספקה (כלומר הוצאה של סין משרשרות האספקה) ותיאום גדול יותר כלכלית ומודעינית.^[48]

דוגמה אחרת היא ה-QUAD, שמשמש לתיאום אסטרטגי בין ארה"ב, הודו, יפן ואוסטרליה.^[49] ה-QUAD הוא יוזמה יפנית, שקיבלה חיים חדשים בעקבות משבר הקורונה והאגרסיביות הסינית כלפי אוסטרליה. הוא נועד לשמש פורום בכיר עבור המדינות החברות בו לתיאום אסטרטגי ביניהן [?] במיוחד מול סין במזרח אסיה.

סביר שנראה בשנים הבאות עוד הסכמים ומסגרות ארגוניות נבנות באנגלוספרה ובין האנגלוספרה למדינות ידידותיות, כמו יפן, הודו ופולין. ביחד האנגלוספרה תהפוך להיות המוקד החדש של מערכת הבריתות האמריקנית.

שינוי הסדר הזה במערכת הבריתות האמריקנית יעשה במקביל לשינוי באופי של הגלובליזציה שלנו.

בלקניזציה של העולם

סחר חופשי מעולם לא היה באמת חופשי. האיחוד האירופי מחזיק בשורה של מכסים שמעדיפים תוצרת חקלאית ותעשייתית מקומית, כחלק מהשוק המשותף. יפן שמרה ושומרת על מכסים שונים להגנה על תעשיות מקומיות. בסין סקטורים שלמים של הכלכלה סגורים למשקיעים זרים, או שהם מחויבים לעבוד יחד עם שותפים מקומיים.

היחידה שבאמת תמכה בסחר חופשי לשם סחר חופשי הייתה ארה"ב, שהאמינה בקץ ההיסטוריה שסחר חופשי הוא זה שישרת אותה אסטרטגית. הוא אכן הביא שגשוג כלכלי לרבים, אך גם דחק הצידה חלקים באוכלוסייה האמריקנית. קהילות במרכז ארה"ב מצאו עצמן עם אבטלה עולה ועם המרקם החברתי שלהן מתפורר.^[50] עכשיו החישוב האסטרטגי משתנה: ארה"ב מעוניינת להעדיף ייצור מקומי גם בשביל לתמוך מחדש בעובדים האמריקנים, וגם משום התחרות האסטרטגית עם סין.

אל המדורה הזו של לאומנות כלכלית הקורונה רק שפכה עוד דלק: שיבושים בשרשרות האספקה הגלובאליות מביאים תאגידים ומדינות לשקול מחדש את האסטרטגיה שלהם בדבר פיזור של שרשרות האספקה ברחבי הגלובוס. שיבושים בשיט הימי, בייצור של שבבים, באספקה של חומרי גלם וחלקים [?] כולם מביאים עסקים לשקול מחדש את הלוגיסטיקה שלהם. במקום לפזר את הייצור בין ספקי משנה רבים [?] למה לא לשלוט בכל השרשרת? לקנות את הספקים? ולמה לא להביא את הייצור קרוב יותר למוקדי הצריכה?

ראינו במהלך 2020 ו-2021 מדינות ותאגידים מדגישים את החשיבות של אספקה על יעילות,

ומחפשים איך להגדיל את הייצור אצלם. ממשל ביידן מעוניין להשקיע 50 מיליארד דולר בפיתוח יכולות ייצור שבבים בארה"ב, כולל הקמת מפעלים מקומיים. [51] בדומה לה יפן עובדת עם טאיוואן להגדיל את הייצור השבבים המקומי אצלה. [52] בריטניה מאז 2017 מובילה תוכנית לייצור חכם בממלכה, והפיכתה מחדש למוקד תעשייתי גלובאלי. [53] תאגידי רכב כמו טסלה, פורד וטויוטה עובדים להקים מפעלי סוללות משלהם, ומקימים מפעלי הרכבה חדשים בארה"ב, לראשונה מזה עשורים. [54] הם כבר לא יכולים לסמוך על ייצור במזרח שיגיע בדיוק בזמן לשווקי הצריכה במערב.

עם הזמן המגמה של לאומנות כלכלית רק תתחזק, עם מדינות בונות גושי סחר נפרדים. היא תתחזק משלוש סיבות מרכזיות:

ראשית, התחרות בין ארה"ב לסין לא תעלם, לא בעשור הקרוב. האמריקנים סימנו את הסינים כאתגר האסטרטגי החשוב ביותר שלהם, והם לא יכולים להרשות שהם או בעלי הברית שלהם יהיו תלויים בייצור מסין. המשמעות היא השקעה מחודשת בבסיס התעשייתי האמריקני, החזרת מפעלים ומשרות מסין לארה"ב ושיפור היתרון הטכנולוגי של המשק האמריקני מול זה הסיני. [55]

שנית, פיתוחים טכנולוגיים, במיוחד בתחום של ייצור חכם, יאפשרו לתאגידים לחתוך בעלייה בעלויות הייצור במדינות מפותחות, ולהמשיך להיות תחרותיים. [56] היתרון המרכזי של מדינות מתפתחות, כוח עבודה זול, יישחק ויעלם מול האוטומטיזציה הגדלה של הייצור. [57] לתאגידים ומדינות יהיה פחות מניע להוציא את הייצור מחוץ למדינה.

שלישית, אחרי שנים של סחר גלובאלי, מדינות רבות מוצאות עצמן עם אי-שוויון חריף, ושחיקה של מעמד הביניים. התנועות הפופוליסטיות שהעולם ראה מאז המשבר הפיננסי של 2008 נובעות מהתסכול של חלקים באוכלוסייה מהגלובליזציה: היא הביאה מחירי מוצרים נמוכים, אך גם חוסר ביטחון בעבודה ושחיקה במשכורות. [58]

מה שנתפס כפופוליסטי בתחילה [59] התנגדות לסחר חופשי [60] הופך עם הזמן למיינסטרים. כבר ב-2016 שני המועמדים המובילים בבחירות בארה"ב [61] דונאלד טראמפ והילארי קלינטון [62] התנגדו להסכם הסחר של האוקיינוס השקט, ה-TPP. [59] המפלגה הרפובליקנית הופכת למפלגת עובדים, עם דגש על תעסוקה ויציבות, במקום על סחר חופשי לא מפוקח. [60] מדינות רואות חשיבות בכך שהסכמי הסחר שלהן ישרתו את העובדים שלהן, וידאגו לתעסוקה אצלן.

זו לא תהיה הפעם הראשונה שמדינות העולם יתכנסו לתוך עצמן במטרה לחפש שגשוג כלכלי, או יחפשו כיצד להשפיע על הסחר שלהן בשביל לשרת מטרות לאומיות. זו לא תהיה הפעם הראשונה שסדר עולמי קורס. היינו כבר בתקופה דומה [63] בשנות ה-30 של המאה ה-20.

היינו בסרט הזה פעם ² הסדר העולמי הישן מתפורר עקב שילוב של תחרות לכוח בין מעצמות ומשבר כלכלי. עבר כל-כך הרבה זמן ששכחנו שזה קורה, או את התוצאות: המלחמה הגדולה האחרונה בין מעצמות הייתה בין 1939 ל-1945. כל המלחמות מאז, מלחמות ישראל והעולם הערבי, המלחמה בוויתנאם, בעיראק, לא היו מלחמות של מעצמה מול מעצמה, של כוח תעשייתי מול כוח תעשייתי. כל-כך התרגלנו לכך שזה לא קורה שהתחלנו לחשוב שזה לא אפשרי שזה יקרה.

אך זה אפשרי, ואנחנו מתקרבים לנקודה בה סביר שזה יקרה.

אולי המלחמה הגדולה הבאה תתחיל בטאיוואן, עם משבר בין סין והאי. בייג'ין, עם צי חדש ועם תחושת מצור מצד ארה"ב, תנסה לעשות מחטף אסטרטגי ולהשתלט על האי ובכך לדחוק את האמריקנים ממזרח אסיה ולהבטיח את אספקת השבבים שנחוצה לה.

אולי המלחמה הגדולה הבאה תתחיל בכלל במזרח אירופה, עם רוסיה חומדת את עשרות הקילומטרים שמפרידים בין בלארוס ובין המובלעת הרוסית של קלינינגרד.

ואולי היא בכלל תתחיל במזרח אפריקה, במאבק של המעצמות לשווקים וגישה למשאבים החשובים של קובלט וליתיום שדרושים בשביל להניע את כלכלת ההיי-טק המודרנית שלנו.

אנחנו לא יודעים.

מה שאנחנו כן יודעים היא שאותה דינמיקה שהייתה לפני מלחמת העולם הראשונה והשנייה קיימת גם היום: מרוץ חימוש בין המעצמות, לאומנות כלכלית, תחרות על שווקים ומשאבים. הסדר העולמי כבר אינו מתפקד: האו"ם אינו מחזיק בכוח השפעה על המעצמות המתחרות. ארגון הסחר העולמי הפסיק לתפקד כבורר בסכסוכי סחר. נורמות של זכויות אדם ודמוקרטיה נשחקו, עם דיקטטורים מרגישים בנוח לבצע הפיכות ולפעול נגד האזרחים שלהם. ^[61]

אנחנו רוצים לקוות שנשק גרעיני ימנע את המלחמה הגדולה הבאה, אך לא ממש בטוח שזה יקרה. יש כבר תקדים של שתי מדינות גרעיניות שנלחמות זו בזו ² פקיסטן והודו. למרות ששתי המדינות מחזיקות נשק גרעיני, הדבר לא מנע מהן לנהל מלחמות זו נגד זו. נשק גרעיני אינו הבטחה לשלום.

אנחנו נמצאים בתחילת גיבושו של הסדר העולמי החדש, של אזורי השפעה חדשים. יש נקודות חיכוך בין המעצמות, כפי שהיו לפני 80 שנה. החישוב האסטרטגי של מדינות לא השתנה. השאלה היחידה שנתרה היא איך אפשר למנוע את העימות הגדול הבא.

בפרק הבא, והאחרון לסדרה, נראה איך ישראל צריכה לפעול בעולם החדש שלנו. תודה על ההקשבה.

---

[1] יובל נוח הררי, "ההיסטוריה של המחר", כנרת זמורה-דביר, 2015.

Edgar Crammond, "The Economic Relations of the British and German Empires", *Journal of the Royal Statistical Society*, Vol. 77, No. 8 (July 1914). p. 777-824 [2]

[3] קיסינג'ר, 2012. עמ' 186.

Saul B. Cohen, "Geopolitics: The Geography of International Relations", [4] Rowman & Littlefield Publishers; 3rd edition (November 25, 2014). p. 92-132

[5] ראו לדוגמה את ניקסון, בספרו "Beyond Peace", שם הוא מסביר את הרציונאל האסטרטגי להרחבת נאט"ו מזרחה גם אם הדבר יעורר התנגדות בקרב הרוסים.

Renee de Nevers, "Imposing International Norms: Great Powers and Norm Enforcement.", *International Studies Review*, vol. 9, no. 1. pp. 53-80 [6]

[7] לדוגמה, השילוב של הפגנות כיכר טיאנאנמן, מלחמת המפרץ הראשונה והתמוטטות בריה"מ שכנעו את סין שארה"ב תהרוס אותה אם תוכל. ראו: Rush Doshi, "The Long Game: China's Grand Strategy to Displace American Order", Oxford University Press, 2021.

[8] ניצן דוד פוקס, 2021. עמ' 134-145.

Skidmore, David, and William Gates, "After Tiananmen: The Struggle over U.S. Policy toward China in the Bush Administration", *Presidential Studies Quarterly*, vol. 27, no. 3, 1997. pp. 514-39 [9]

M. E. Sarotte, "Containment Beyond the Cold War: How Washington Lost the Post-Soviet Peace", *Foreign Affairs*, Vol. 100, No. 6. <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2021-10-19/containment-beyond-cold-war> [10]

Eugene Brown, "Japanese Security Policy in the Post-Cold War Era: Threat Perceptions and Strategic Options.", *Asian Survey*, vol. 34, no. 5, 1994, pp. 430-46 [11]

Eric Helleiner, 1996. p. 131-139, 146-149 [12]

.Matthew C. Klein and Michael Pettis, 2020. p. 23-27 [13]

.Ibid [14]

David Schenker, *"The Shift in Saudi Foreign Policy"*, The Washington Institute for Near East Policy, 10/02/2016.
<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/shift-saudi-foreign-policy>

John Lloyd, *"The Anglosphere Project"*, The New Statesman, 13/03/2000. [16]
<https://www.newstatesman.com/politics/2000/03/the-anglosphere-project>

See for Example: Andrew Roberts, *"It's Time to Revive the Anglosphere"*, The Wall Street Journal, 08/08/2020.
<https://www.wsj.com/articles/its-time-to-revive-the-anglosphere-11596859260>;

James C. Bennet, *"The Anglosphere Challenge: Why the English-Speaking Nations Will Lead the Way in the Twenty-First Century"*, Rowman & Littlefield, 2004

Corey Pfluke, *"A history of the Five Eyes Alliance: Possibility for reform and additions"*, Comparative Strategy, Vol. 38, No. 4, 2019, 302-315

Scarlet Kim and Paulina Perlin, *"Newly Disclosed NSA Documents Shed Further Light on Five Eyes Alliance"*, Lawfare, 25/03/2019.
<https://www.lawfareblog.com/newly-disclosed-nsa-documents-shed-further-light-five-eyes-alliance>

NSA leaks: UK and US spying targets revealed", BBC, 20/12/2013." [20]
<https://www.bbc.com/news/world-25468263>

NSA tapped German Chancellery for decades, WikiLeaks claims", The Guardian, 08/07/2015.
<https://www.theguardian.com/us-news/2015/jul/08/nsa-tapped-german-chancellery-decades-wikileaks-claims-merkel>

Gareth Evans, *"The Anglosphere illusion"*, The Japan Times, 23/02/2016. [22]
<https://www.japantimes.co.jp/opinion/2016/02/23/commentary/world-commentary/the-anglosphere-illusion>

Ruadhán Mac Cormaic, *"The Anglosphere is nothing more than a rhetorical wheeze"*, The Irish Times, 10/10/2019.
<https://www.irishtimes.com/opinion/the-anglosphere-is-nothing-more-than-a-rheto>

Edoardo Campanella, *"A Diminished Nation in Search of an Empire"*, Foreign Policy, 24/10/2019. <https://foreignpolicy.com/2019/10/24/boris-johnson-dreams-anglosphere-european-union-empire-colonialism>

R. Levinson-Waldman, *"NSA Surveillance in the War on Terror"*, In D. Gray & S. Henderson (Eds.), *"The Cambridge Handbook of Surveillance Law"*, (Cambridge Law Handbooks, pp. 7-43), Cambridge: Cambridge University Press, 2017.

Stuart Lau, *"Nato report says China could pose military threat to Europe and US"*, South China Morning Post, 02/12/2020. <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3112179/nato-report-says-china-could-pose-military-threat-europe-and>

Adam Payne, *"Trump could withdraw US spy planes and agents from the UK if Boris Johnson pushes ahead with Huawei 5G deal"*, Business Insider, 05/05/2020. <https://www.businessinsider.com/us-could-withdraw-spy-planes-agents-uk-huawei-5g-deal-2020-5>

Hadas Gold, *"UK bans Huawei from its 5G network in rapid about-face"*, CNN, 14/07/2020. <https://edition.cnn.com/2020/07/14/tech/huawei-uk-ban/index.html>

"China slaps up to 200% tariffs on Australian wine", BBC, 27/11/2020. <https://www.bbc.com/news/business-55097100>

"China suspends importation of more Australian beef as trade battle escalates", ABC, 07/12/2020. <https://www.abc.net.au/news/2020-12-08/china-suspends-australian-beef-imports-latest-trade-hit/12958950>

Eryk Bagshaw, *"Australian coal blocked indefinitely by Beijing"*, The Sydney Morning Herald, 14/12/2020. <https://www.smh.com.au/world/asia/australian-coal-blocked-indefinitely-by-beijing-20201214-p56ne7.html>

Daisuke Wakabayashi and Alan Rappeport, "Huawei C.F.O. Is Arrested in [\[32\]](#) Canada for Extradition to the U.S.", The New York Times, 05/12/2018. <https://www.nytimes.com/2018/12/05/business/huawei-cfo-arrest-canada-extradition.html>

"Two Canadians held in China put on trial for alleged espionage", Al-Jazeera, [\[33\]](#) 10/12/2020. <https://www.aljazeera.com/news/2020/12/10/two-canadians-held-in-china-put-on-trial-for-alleged-espionage>

Kait Bolongaro, "Trudeau riles China 50 years after his father established [\[34\]](#) ties", BNN Bloomberg, 14/10/2020. <https://www.bnnbloomberg.ca/trudeau-riles-china-50-years-after-his-father-established-ties-1.1508195>

"New Zealand and China upgrade free trade agreement", RNZ, 26/01/2021. [\[35\]](#) <https://www.rnz.co.nz/news/political/435211/new-zealand-and-china-upgrade-free-trade-agreement>

Anne-Marie Brady, "New Zealand needs to show it's serious about addressing [\[36\]](#) Chinese interference", The Guardian, 23/01/2020. <https://www.theguardian.com/world/commentisfree/2020/jan/24/new-zealand-needs-to-show-its-serious-about-addressing-chinese-interference>

Anne-Marie Brady, "New Zealand's Quiet China Shift", The Diplomat, [\[37\]](#) /01/07/2020. <https://thediplomat.com/2020/06/new-zealands-quiet-china-shift>

Jose Miguel Alonso-Trabanco, "Rethinking New Zealand's Grand Strategy", [\[38\]](#) Geopolitical Monitor, 15/10/2019. [/https://www.geopoliticalmonitor.com/rethinking-new-zealands-grand-strategy](https://www.geopoliticalmonitor.com/rethinking-new-zealands-grand-strategy)

"Which European Countries Support The 5G 'Clean Network' Initiative?," [\[39\]](#) RFERL, 03/11/2020. <https://www.rferl.org/a/which-european-countries-support-the-5g-clean-network-initiative-/30928122.html>

[\[40\]](#) ניצן דוד פוקס, "הליגיון הצרפתי", המשחק הגדול, 22/07/2020 <https://greatgame.blog/2020/07/22/%D7%A4%D7%9C%D7%B4%D7%92-23-%D7%94%D7%9C%D7%99%D7%92%D7%99%D7%95%D7%9F->

/%D7%94%D7%A6%D7%A8%D7%A4%D7%AA%D7%99

Kira Zueva and Pavel Timofeev, *“Foreign Policy of the President of France E. [41] Macron: Pragmatism behind The Mask of Atlantism?”*, *Mirovaia ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniia*, Vol. 62, No. 12, 2018: pp. 83-91

See: Bastian Giegerich and Maximilian Terhalle, *“The Responsibility to [42] Defend: Rethinking Germany's Strategic Culture”*, Routledge, 2021

Noah Barkin, *“What Merkel Really Thinks About China—and the World”*, [43] *Foreign Policy*, 31/12/2020. [https://foreignpolicy.com/2020/12/31/what-merkel-really-thinks-about-china-and-t](https://foreignpolicy.com/2020/12/31/what-merkel-really-thinks-about-china-and-the-world)
[/he-world](https://foreignpolicy.com/2020/12/31/what-merkel-really-thinks-about-china-and-the-world)

Russia’s Nord Stream 2 Natural Gas Pipeline to Germany”, Congress [44] *Research Service*, 24/08/2021. <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11138>

Hans von der Burchard, *“Merkel pushes EU-China investment deal over the [45] finish line despite criticism”*, *Politico*, 29/12/2020. [https://www.politico.eu/article/eu-china-investment-deal-angela-merkel-pushes-fin](https://www.politico.eu/article/eu-china-investment-deal-angela-merkel-pushes-finish-line-despite-criticism)
[/ish-line-despite-criticism](https://www.politico.eu/article/eu-china-investment-deal-angela-merkel-pushes-finish-line-despite-criticism)

The Three Seas Initiative”, Congressional Research Service, 26/04/2021. [46] <https://sgp.fas.org/crs/row/IF11547.pdf>

Mateusz Bajek, Mariusz Bocian, and Mateusz Kubiak, *“Belarus’ Oil Supply [47] Diversification: Toward cooperation with the US and Poland”*, *ESPERIS*, May 2020. [https://esperis.pl/wp-content/uploads/2020/05/ESPERIS_Belarus_Oil_Diversificatio](https://esperis.pl/wp-content/uploads/2020/05/ESPERIS_Belarus_Oil_Diversification-MAY-2020.pdf)
[n-MAY-2020.pdf](https://esperis.pl/wp-content/uploads/2020/05/ESPERIS_Belarus_Oil_Diversification-MAY-2020.pdf)

Joint Leaders Statement on AUKUS”, The White House, 15/09/2021. [48] <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/09/15/joint-l>
[/eaders-statement-on-aucus](https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/09/15/joint-l)

Sumitha Narayanan Kutty and Rajesh Basrur, *“The Quad: What it is—and what [49] it is not”*, *The Diplomat*, March 24 2021. [/https://thediplomat.com/2021/03/the-quad-what-it-is-and-what-it-is-not](https://thediplomat.com/2021/03/the-quad-what-it-is-and-what-it-is-not)

Anne Case and Angus Deaton, *"The Epidemic of Despair: Will America's [50] Mortality Crisis Spread to the Rest of the World?"*, Foreign Affairs, Vol. 99, No. 2, .2020

Alex Leary and Paul Ziobro, *"Biden Calls for \$50 Billion to Boost U.S. Chip [51] Industry"*, The Wall Street Journal, 31/03/2020

Japanese companies to develop chipmaking technology with TSMC -Nikkei", [52] Reuters, 31/05/2021.

<https://www.reuters.com/technology/around-20-japanese-firms-develop-chip-production-technology-with-tsmc-nikkei-2021-05-31>

Industrial Strategy: building a Britain fit for the future", UK Department for [53] Business, Energy & Industrial Strategy, 27/11/2017.

<https://www.gov.uk/government/publications/industrial-strategy-building-a-britain-fit-for-the-future>

Mike Colias, *"Ford Fortifies EV Bet With Four New Factories in Tennessee [54] and Kentucky"*, The Wall Street Journal, 27/09/2021.

<https://www.wsj.com/articles/ford-fortifies-ev-bet-with-four-new-factories-in-tennessee-and-kentucky-11632783600>

Brian Deese, *"The Biden White House plan for a new US industrial policy"*, [55] Speech at The Atlantic Council, 23/06/2021.

<https://www.atlanticcouncil.org/commentary/transcript/the-biden-white-house-plan-for-a-new-us-industrial-policy>

Gary Anderson, *"The Economic Impact of Technology Infrastructure for [56] Smart Manufacturing"*, NIST Economic Analysis Briefs 4, October 2016.

<https://nvlpubs.nist.gov/nistpubs/eab/NIST.EAB.4.pdf>

Francesco Carbonero, Ekkehard Ernst, and Enzo Weber, *"Robots worldwide: [57] The impact of automation on employment and trade"*, 2020.

<https://www.econstor.eu/bitstream/10419/224602/1/vfs-2020-pid-40084.pdf>

[58] נדב איל, 2018. עמ' 144-150.

Jacob Pramuk, *"Clinton and Trump can agree on at least one thing"*, CNBC, [59] 11/08/2016.

<https://www.cnbc.com/2016/08/11/trump-and-clinton-now-sound-similar-on-one-key-issue.html>

Sam Tanenhaus, *"How Trumpism Will Outlast Trump"*, Time, 11/10/2018. [60] <https://time.com/5421576/donald-trump-trumpism/>; Linda Feldman, *"Why Trumpism is here to stay"*, The Christian Science Monitor, 05/11/2020. <https://www.csmonitor.com/USA/Politics/2020/1105/Why-Trumpism-is-here-to-stay>

[61] רק ב-2021 ראינו הפיכה במיאנמר וסודן, המשך הדרדרות במצב זכויות האדם בהונג קונג וההישארות של הרודן לוקשנקו בבלארוס.